Eduskunnan kunta- ja terveysjaosto

Asia: HE 146/2020 vp Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2021

Teema: Lääkeasioiden tiekartan kehittäminen, tilanne tällä hetkellä ja resurssit?

Lääkeasioiden tiekartta ohjaa uudistustyötä

Pääministeri Sanna Marinin hallituksen hallitusohjelman mukaisesti lääkehuollon kokonaisuutta uudistetaan pitkäjänteisesti sosiaali- ja terveysministeriön (STM) raporttiin (2019:5) sisältyvän tiekartan suuntaviivojen pohjalta. Tavoitteena on parantaa lääkehuollon kustannustehokkuutta varmistaen lääkitysturvallisuus ja neuvonta sekä palveluiden sujuvuus, saatavuus ja saavutettavuus.

Lääkeasioiden tiekartan toimeenpanossa on kyse lääkkeiden jakelujärjestelmän rakenteellisesta uudistuksesta, lääkehoidon ohjauksen vahvistamisesta, lääkehoitoon liittyvän tietopohjan parantamisesta sekä tiedon käytön tehostamisesta.

Lääkehoidon ohjauksen ja rahoituksen kehittäminen

Kehitystyössä tavoitteena on vahvistaa lääkehoidon kansallista ohjausta ja tukea alueellisen ohjauksen muodostamista. Paremmalla ohjauksella ja tietopohjalla voidaan edistää lääkkeiden järkevää käyttöä. Ohjaus- ja rahoitusjärjestelmän yhtäaikaisella kehittämisellä tuetaan sellaisia lääkehoitoja ja palveluita, jotka edistävät väestön työ- ja toimintakyvyn säilyttämistä ja omatoimista selviytymistä. Lääkehoitojen kansallisilla arvioinneilla luodaan puitteet yhdenvertaisen lääkehoidon toteuttamiselle sekä tuetaan uusien lääkkeiden hallittua käyttöönottoa. Tavoitteena on, että julkisesti rahoitettu lääkehoidon kokonaisuus määrittyy lääketieteellisin perustein, näytön ja kustannusvaikuttavuuden arvion perusteella. Kohtuuhintaisten lääkkeiden saatavuuden turvaaminen lääkevalmisteiden elinkaaren eri vaiheissa edellyttää uudenlaisia toimintamalleja ja strategisuuden lisäämistä lääkehankinnoissa.

Voimassa olevan lainsäädännön piirissä on jo valmisteltu sairaanhoitopiirien vapaaehtoista yhteistyötä uusien sairaalalääkkeiden hintaneuvotteluiden käymisestä yhtenä kansallisena hankintarenkaana. Yliopistosairaaloiden olemassa olevat hankintarenkaat aloittavat yhteiset neuvottelut uusien, kalliiden sairaalalääkkeiden hankinnoista jo lähiaikoina. Tämä tuo uudenlaisen välineen uusien lääkkeiden hallittuun, kansallisesti yhdenvertaiseen käyttöönottoon ja kasvavien lääkekustannusten hallintaan.

Hallituksen esitys sote-uudistuksesta annetaan eduskunnalle joulukuussa. Hallitusohjelman mukainen selvitystyö monikanavarahoituksen purkamisesta on alkamassa. Näiden etenemisen mukaisesti voidaan valmistella tavoitteita lääkehoidon ohjauksen vahvistamisesta tulevilla hyvinvointialueilla.

Tiedonhallinnan ja digitaalisten työvälineiden kehittäminen

Lääkevalmisteista ja -hoidosta muodostuu paljon tietoa. Tieto on nykyjärjestelmissä kuitenkin hajallaan, tieto ei ole kattavaa eikä ajantasainen tieto ole aina käytettävissä. Tavoitteena on, että tieto olisi jatkossa paremmin saavutettavissa ja käytettävissä oikea-aikaisesti ja tietoturvallisesti. Näin tietoa voitaisiin hyödyntää lääkehoidon prosesseissa ja hallinnollisissa prosesseissa sekä ohjauksessa, johtamisessa, kehittämisessä, innovaatiotoiminnassa että tutkimuksessa. Työn tavoitteena on myös kehittää parempia digitaalisia välineitä ja palveluja sekä sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilöiden että lääkkeiden käyttäjien tarpeisiin.

Lääkityslistaa koskeva lainsäädäntömuutosten valmistelutyö on jo aloitettu osana lääkehoidon tiekartan mukaista toimintaa. Järjestelmäriippumaton asiakkaan kokonaislääkityksen sisältämä lääkityslista varmistaa toteutuessaan turvallista lääkehoitoa, jossa lääkityspäätökset perustuvat ajantasaiseen tietoon ja jossa mm. lääkehoidon kokonaisarviointi voidaan toteuttaa kattavan tiedon pohjalta. Lääkityslistan käyttöönotto etenee vaiheittain, ja ensimmäiset hyödyt siitä saadaan vuonna 2021. Tällä hallituskaudella valmisteltu ja vaiheistettu lähestymistapa mahdollistaa joustavan kehittämisen ja etenemisen osatavoitteiden kautta täysimääräiseen lääkityslistan käyttöönottoon.

Selvitys lääketietovarannon kehittämisestä valmistuu loppuvuodesta 2020. Tällä hetkellä lääkevalmisteita koskeva tieto on hajallaan eri viranomaisten tietovarannoissa. Lääketietovarannon kehittäminen mahdollistaisi lääkevalmisteen perustietojen paremman saatavuuden. Tämä hyödyttäisi lääkkeen käyttäjää, ammattihenkilöitä ja lääkehuoltoa toteuttavia organisaatioita.

Apteekkitalouden ja lääkkeiden jakelun kehittäminen

Lääkehuollon uudistaminen koskee myös apteekkitaloutta. Se edellyttää apteekkijärjestelmän tarkastelua kokonaisuutena. Hallituskauden yli ulottuvassa uudistuksessa apteekkitalouden ja lääkkeiden jakelun kehittämisen tavoitteena on pienentää apteekkijärjestelmän osuutta lääkehoidon kustannuksista. Lääkkeiden saatavuus, palveluiden saavutettavuus tai rationaalisen lääkehoidon toteutuminen eivät kuitenkaan saa vaarantua. Kehittämistyössä otetaan huomioon, että asianmukaisen ja turvallisen lääkehoidon varmistaminen edellyttävät jatkossakin vahvaa sääntelyä apteekkitoimintaan ja lääkkeiden myyntiin.

Alan uudistamisen suunnittelu ja arviointi tehdään huolella ja selvitystyö on jo käynnissä kahden VN TEAS –hankkeen merkeissä. Ensimmäisessä VN TEAS –hankkeessa selvitetään, miten lääkkeiden hintakilpailua voitaisiin lisätä. Samalla kartoitetaan asiakkaiden näkemyksiä apteekkipalveluista väestökyselyllä. Toisessa VN TEAS -hankkeessa selvitetään, mikä lääkkeissä maksaa ja kuinka lääkkeiden hintaan voidaan vaikuttaa. Seuraavaksi tunnistetaan lääkkeiden saatavuuden varmistamiseksi edellyttämät säädösmuutostarpeet ja aloitetaan tarvittavien muutosten valmistelu.

Viime hallituskaudella rauenneiden hallitusten esitysten uudelleen valmistelu on käynnissä ja hallituksen esitys lääkelain muuttamiseksi on tarkoitus antaa ennen joulua 2020. Tällä hetkellä lausunnoilla olevassa hallituksen esityksen luonnoksessa ehdotetaan muutoksia apteekkitoimintaa ja itsehoitolääkkeiden hintasääntelyä koskevaan lain säädäntöön. Tavoitteena on lisätä apteekkien määrää ja

apteekkitarjontaa, edistää kilpailua sekä parantaa apteekkipalveluiden saatavuutta ja saavutettavuutta. Esityksessä ehdotetaan myös sosiaalihuollon palveluasumisen yksiköihin oikeutta ylläpitää rajattua yhteiskäyttöön tarkoitettua lääkevarastoa asukkaiden ennakoimattomia tai äkillisiä lääkitystarpeita varten. Muutosehdotuksen tavoitteena on vähentää hoidon viivästymistä ennakoimattomissa lääkitystarpeissa ja taata lääkitysturvallisuus sekä vähentää asukkaiden tarpeettomia siirtoja terveydenhuollon päivystysyksiköihin.

Resursointi

Sosiaali- ja terveysministeri Aino-Kaisa Pekonen on asettanut poikkihallinnollisen koordinaatioryhmän 21.9.2020 seuraamaan ja tukemaan lääkeasioiden tiekartan toimeenpanoa ja kehittämistoimenpiteiden valmistelua. Koordinaatioryhmä perustaa tarpeelliseksi katsomansa jaokset tiekartan toimeenpanon ja valmistelun tueksi. Koordinaatioryhmän jäsenet ovat eri ministeriöistä ja virastoista. Ryhmä voi kutsua tarvittaessa asiantuntijoita työn tueksi. Lääkeasioiden tiekartan toimeenpanosta, valmistelusta ja hallituksen esitysten antamisesta vastaa sosiaali- ja terveysministeriö.

Hallitusohjelman mukaisen lääkeasioiden tiekartan toimeenpanoon ei varattu budjettirahoitusta vuosina 2019 ja 2020. STM:n talousarvioesityksessä vuodelle 2021 on ehdotettu 5,0 miljoonaa euroa lääkeasioiden tiekartan toimeenpanoon. Määrärahaa on suunniteltu käytettävän mm. määräaikaisen henkilöstön palkkaamiseen lääkeasioiden tiekartan ohjaus- ja asiantuntijatehtäviin, toimeenpanosta aiheutuviin selvityksiin ja muiden asiantuntijapalveluiden hankintaan, sidosryhmäyhteistyöhön sekä toimenpiteiden koordinointiin, edistämiseen ja muihin vastaaviin menoihin.

Erityisasiantuntija Elina Asola